

Zasady
postępowania
interwencyjnego
w sytuacji
występowania
przemocy
w rodzinie

Wskazówki dla osób
realizujących te zadania

KIELCE 2012



Wojewoda Świętokrzyski

Spis treści

Wstęp.....	3
1. Podstawowe kroki postępowania interwencyjnego w sytuacji związanej z wystąpieniem przemocy w rodzinie	6
1.1 Etap 1: Przyjęcie zgłoszenia o stosowaniu przemocy w rodzinie	6
1.2 Etap 2: Zdefiniowanie problemu	8
Kryteria różnicujące przemoc i agresję	9
Objawy obserwowane u osób dotkniętych przemocą.....	11
Objawy psychiczne (emocjonalne)	11
Objawy fizyczne	12
Objawy społeczne	12
Objawy typowe dla dzieci.....	12
1.3 Etap 3: Zapewnienie bezpieczeństwa.....	13
1.3.1 Działania interwencyjne podejmowane przez wszczynających procedurę <i>Niebieskie Karty</i>	14
1.4 Etap 4: Wspieranie.....	16
2. Gdy interwentem jest funkcjonariusz Policji	18
2.1 Działania interwencyjne podejmowane w ramach procedury Niebieskie Karty przez funkcjonariusza Policji	18
3. Gdy interwentem jest przedstawiciel jednostki organizacyjnej pomocy społecznej	19
3.1. Działania wykonywane w ramach procedury „Niebieskie Karty” przez pracownika socjalnego jednostki organizacyjnej pomocy społecznej	20
4. Gdy interwentem jest pracownik oświaty	22
4.1. Działania podejmowane przez pracownika oświaty w ramach procedury „Niebieskie Karty”	22
5. Gdy interwentem jest pracownik ochrony zdrowia.....	24
5.1 Działania podejmowane przez pracownika ochrony zdrowia w ramach procedury Niebieskie Karty... ..	24
6. Gdy interwentem jest członek Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	25
6.1 Działania podejmowane w ramach procedury Niebieskie Karty przez przedstawiciela GKRPA.....	25
7. Procedura odebrania dziecka z rodziny w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z wystąpieniem przemocy w rodzinie.....	26

7.1 Działania ze względu na udział dziecka.....	26
7.1.1. Działania Policjanta	27
7.1.2. Działania pracownika socjalnego	29
7.1.3. Działania przedstawiciela ochrony zdrowia.....	32
Działania Zespołu Interdyscyplinarnego.....	33
7.2 Działania Zespołu Interdyscyplinarnego i Grupy Roboczej względem osób doświadczających przemocy w rodzinie	34
7.3 Działania Zespołu podejmowane wobec sprawcy przemocy w rodzinie.....	36
7.3.1 Organizacja spotkania z udziałem sprawcy	36
Sankcje stosowane wobec sprawcy przemocy na podstawie Art. 41a. (Kodeks Karny, Rozdział V: Środki karne)	37
Ewaluacja działań własnych Zespołu.....	38

Wstęp

Zgodnie z ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2010 r., nr 125 poz. 842) przemoc w rodzinie należy rozumieć jako „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób, [o których mowa w art. 2 pkt. 2 w/w ustawy – przez określenie członek rodziny należy rozumieć osobę najbliższą w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks Karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.), a także inną osobę wspólnie zamieszkującą lub gospodarującą], w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”.

Przemocą w rodzinie nazywamy każde zachowanie skierowane wobec osoby bliskiej, którego celem jest utrzymanie nad nią kontroli i władzy. Przemoc w rodzinie to zamierzone, wykorzystujące przewagę sił działanie przeciwko członkowi rodziny naruszające jego godność oraz podstawowe prawa i wolności, powodujące cierpienie i szkody. Przemoc w rodzinie charakteryzuje się tym, że: jest intencjonalna – jest zamierzonym celowym działaniem człowieka nakierowanym na kontrolowanie i podporządkowanie drugiej osoby, odbywa się w warunkach nierównowagi sił – sprawca ma i wykorzystuje przewagę (fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną) nad ofiarą, prowadzi do naruszenia jej podstawowych praw i wolności, powoduje cierpienie oraz naraża ją na utratę zdrowia i życia.

Przemoc w rodzinie jest w polskim systemie prawnym przestępstwem ściganym z urzędu! Ponadto powinnością każdego człowieka jest reagowanie na krzywdę osoby doświadczającej przemocy. Taki społeczny (bez sankcji karnych) obowiązek nakłada art. 304 § 1 KPK:

„Każdy dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym Prokuratora lub Policję.”

Nie możemy pozostawać wobec takich sytuacji obojętni. W przypadku instytucji publicznych (np. szkoły, urzędy) mamy do czynienia z bezwzględny obowiązkem powiadomienia o popełnieniu przestępstwa. Do powiadamiania o popełnieniu przestępstwa z użyciem przemocy obliguje art. 12 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie:

„Osoby, które w związku z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych lub zawodowych powzięły podejrzenie o popełnieniu ściganego z urzędu przestępstwa z użyciem przemocy w rodzinie, niezwłocznie zawiadamiają o tym Policję lub prokuratora.”

„Osoby będące świadkami przemocy w rodzinie powinny zawiadomić o tym Policję, prokuratora lub inny podmiot działający na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.”

O obowiązku zgłaszania przestępstw ściganych z urzędu mówi również **art. 304 § 2 Kodeksu Postępowania Karnego**:

„instytucje państwowe i samorządowe, które powzięły uzasadnione podejrzenie o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, w sytuacji stwarzającej bezpośrednie zagrożenie zdrowia i życia ludzkiego są zobowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym Prokuratora lub Policję, oraz przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa”.

Zaniechanie powiadomienia w sytuacji stwierdzenia występowania przemocy może zostać potraktowane jako przestępstwo z art. 231 KK, tj. niedopełnienie obowiązków przez funkcjonariusza publicznego i działanie na szkodę interesu publicznego.

Dla obrony świadków ustawodawca przewidział w art. 191 § 3 KPK ochronę: „Jeśli zachodzi uzasadniona obawa użycia przemocy lub groźby bezpośredniej wobec świadka lub osoby najbliższej w związku z jego czynnościami, może on zastrzec dane dotyczące miejsca zamieszkania do wyłącznej wiadomości Prokuratora lub Sądu.”

Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie:

Osobie dotkniętej przemocą w rodzinie udziela się bezpłatnej pomocy, w szczególności w formie:

- 1. poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego;*
- 2. interwencji kryzysowej i wsparcia;*
- 3. ochrony przed dalszym krzywdzeniem, przez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania się do osoby pokrzywdzonej;*
- 4. zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;*
- 5. badania lekarskiego w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie oraz wydania zaświadczenia lekarskiego w tym przedmiocie;*

6. *zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie, która nie ma tytułu prawnego do zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy lokalu, pomocy w uzyskaniu mieszkania.*

Jakość wyżej wymienionej pomocy zależy od szeregu różnych czynników, do których należy również zaliczyć profesjonalizm służb i instytucji odpowiedzialnych za jej udzielanie. Realizując ustawowe zadania wynikające z art. 7 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz mając na uwadze konieczność podniesienia efektywności działań podejmowanych w obszarze przeciwdziałania przemocy Wojewoda Świętokrzyski przy pomocy zespołu doradców zwanego Roboczym Zespołem Fachowców opracował dokument pn. *”Zasady postępowania interwencyjnego w sytuacji występowania przemocy w rodzinie. Wskazówki dla osób realizujących te zadania”*.

Niniejszy dokument powstał w oparciu o:

1. *Ustawę z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2010 r., nr 125, poz. 842);*
2. *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”(Dz. U. nr 209, poz. 1245);*
3. *Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie procedury postępowania przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie (Dz. U. z dnia 18 kwietnia 2011 r.);*
4. *Standardy i procedury rekomendowane przy tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, opracowane przez Instytut Psychologii Zdrowia PTP i Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w 2009 r.;*
5. *Procedurę odbierania dziecka w sytuacji występowania w przemocy rodzinie opracowaną przez Wojewódzki Zespół Interdyscyplinarny ¹;*
6. *Zalecenia w zakresie tworzenia lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i postępowania w sytuacji występowania przemocy opracowane przez Małopolski Urząd Wojewódzki w 2008 roku.*

¹ Wojewódzki Zespół Interdyscyplinarny został powołany zarządzeniem Wojewody Świętokrzyskiego w 2009 roku w związku z realizacją kampanii „Rok 2009 rokiem pracy socjalnej w województwie świętokrzyskim”. Dzięki działaniom WZI we wszystkich powiatach województwa świętokrzyskiego powołano Powiatowe Zespoły Interdyscyplinarne zajmujące się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Aktualnie część specjalistów WZI stanowi gremium Roboczego Zespołu Fachowców.

1. Podstawowe kroki postępowania interwencyjnego w sytuacji związanej z wystąpieniem przemocy w rodzinie

Stan kryzysu spowodowany doświadczaniem przemocy ze strony osoby bliskiej to zjawisko złożone. Zgodnie z art. 47 ust.1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r., nr 175, poz. 1362 z późn. zm.):

Intervencja kryzysowa stanowi zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej nienydolności psychospołecznej.

W tym przypadku kryzys to trauma wywołana doświadczaną (czasem nawet przez kilkanaście lat) przemocą ze strony osób najbliższych – wskazane jest więc, aby osoby realizujące zadania w w/w obszarze (niezależnie czy jest to funkcjonariusz Policji, pracownik socjalny, pracownik oświaty, ochrony zdrowia czy też członek Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych) dysponowały stosunkowo prostym i skutecznym modelem interwencji, na który składają się następujące etapy:

1.1 Etap 1: Przyjęcie zgłoszenia o stosowaniu przemocy w rodzinie

Zarówno osoba dokonująca interwencji na miejscu zdarzenia jak i osoba, która otrzymuje zgłoszenie telefoniczne w rozmowie z pokrzywdzoną osobą powinna wykazać się profesjonalizmem i stosować poniższe podstawowe zasady:

1. Rozmowa powinna być prowadzona spokojnym tonem;
2. Każde z ujawnionych przez osobę zgłaszającą zachowań należy przyjąć ze zrozumieniem i należytą uwagą (osoba zgłaszająca przemoc w rodzinie może wykazywać wzburzenie, nerwowość, ruchliwość lub też otępienie, emocjonalną obojętność, bierność);
3. Przyjmujący podczas rozmowy powinien stworzyć atmosferę bezpieczeństwa i akceptacji;

4. Należy powiedzieć osobie (w sytuacji, gdy zgłaszającą jest osoba doznająca przemocy) że zdarzenie, o którym opowiada jest przemocą, należy uznać za poważny problem i poinformować osobę, że przemoc jest przestępstwem (patrz ramka).

Art. 207. § 1. K.. *Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.*

§ 2. *Jeżeli czyn określony w § 1 połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.*

§ 3. *Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.*

Ściganie z urzędu polega na tym, że Prokurator i Policja prowadzą postępowanie niezależnie od woli i zgody osoby pokrzywdzonej. Wycofanie skargi lub odmowa zeznań nie jest podstawą do umorzenia postępowania, jeśli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniono przestępstwo.

Ponadto polskie prawo ściga sprawców przestępstw przeciwko osobom bliskim za:

- grożenie innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona – art. 190 K.K. (przestępstwo ścigane na wniosek pokrzywdzonego);
- stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia określonego stanu – art. 191 K.K.;
- doprowadzenie innej osoby do obcowania płciowego przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem (zgwałcenie) oraz doprowadzenie w ten sam sposób innej osoby do poddania się innej czynności seksualnej lub wykonania takiej czynności – art. 197 K.K. (przestępstwo ścigane na wniosek pokrzywdzonego).
UWAGA! Przestępstwo to popełnia również mąż, gwałcąc żonę!
- doprowadzenie małoletniego poniżej lat 15 do obcowania płciowego lub poddania się innej czynności seksualnej – art. 200 K.K.;
- uporczywe uchylanie się od wykonania ciążącego z mocy ustawy lub orzeczenia sądowego

obowiązku opieki, przez nielożenie na utrzymanie osoby najbliższej lub innej osoby i przez to narażanie jej na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych (uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego) – art. 209 K.K. (przestępstwo ścigane na wniosek pokrzywdzonego, organu pomocy społecznej lub właściwej instytucji);

- porzucenie małoletniego poniżej lat 15 albo osoby nieporadnej ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, wbrew obowiązkowi troszczenia się – art. 210 K.K.;
- uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego poniżej lat 15 albo osoby nieporadnej ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru – art. 211 K.K.

Źródło: Rozdział XXVI Kodeksu Karnego: Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece

5. W rozmowie z osobą pokrzywdzoną należy podkreślić fakt, że nikt nie ma prawa krzywdzić innych stosując wobec nich przemoc i że żadne zachowanie nie usprawiedliwia działań sprawcy;
6. Należy zapewnić osobę doświadczającą przemocy, że nie jest winna przemocy, że całą odpowiedzialność ponosi osoba stosująca przemoc;
7. Należy poinformować osobę doświadczającą przemocy w rodzinie, że prawo stoi po jej stronie i że może się bronić, a także wskazać jej możliwość korzystania z przysługujących praw i zaplecza pomocowego, w tym pomocy specjalistów oraz instytucji zapewniających bezpieczeństwo i świadczących pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie;
8. W celu podjęcia kompleksowych działań należy dążyć do uzyskania informacji dotyczących miejsca zamieszkania osoby/rodziny, wobec której stosowana jest przemoc.

1.2 Etap 2: Zdefiniowanie problemu

Na tym etapie osoba udzielająca pomocy w miejscu interwencji powinna postawić sobie za cel zdefiniowanie problemu/sytuacji biorąc pod uwagę wszelkie znane jej przesłanki. Należy zebrać jak najwięcej informacji na temat danej osoby/rodziny, po to aby móc określić czy w zastanej sytuacji mamy do czynienia z **aktem przemocy czy też ze zwykłym rodzinnym konfliktem. Należy odróżnić przemoc od konfliktu rodzinnego objawiającego się poprzez**

akty agresji (patrz ramka poniżej). Pobiczne zbadanie okoliczności może zaowocować błędną interpretacją zdarzenia, a prowadzona interwencja może spowodować więcej szkód niż korzyści.

Kryteria różnicujące przemoc i agresję

Cechy	Przemoc	Agresja
Działanie mające na celu wyrządzenie krzywdy (fizycznej, psychicznej lub materialnej)	Tak	Tak
Jest intencjonalna (nieprzypadkowa, sprawca zdaje sobie sprawę z celu swoich działań)	Tak To wszystkie nieprzypadkowe akty naruszające osobistą wolność jednostki, które przyczyniają się do fizycznej albo psychicznej szkody drugiego człowieka, i które wykraczają poza społeczne normy wzajemnych kontaktów międzyludzkich (I. Pospiszyl 1999). Przemoc to fizyczna, psychiczna bądź seksualna przewaga, wykorzystywana do narzucania komuś bezprawnie władzy czy panowania (M. Szymczak 1982).	Tak To świadome, zamierzone działanie, mające na celu wyrządzenie komuś szeroko rozumianej szkody - fizycznej, psychicznej lub materialnej.
Jest powtarzalna	Tak	Nie zawsze – może być incydentalna
Odbywa się w warunkach nierównowagi sił	Tak To wykorzystanie swojej przewagi nad drugim człowiekiem (fizycznej, emocjonalnej, społecznej, duchowej). Mamy z nią do czynienia wówczas, gdy osoba słabsza (ofiara) poddana jest przez dłuższy czas negatywnym działaniom osoby lub grupy osób silniejszych (sprawcy przemocy).	Nie Jej cechą jest używanie przez kogoś siły fizycznej lub psychicznej wobec osoby o zbliżonych możliwościach, mającej zdolność skutecznej obrony. Uwaga! Czasem stosowana agresja może być reakcją obronną osoby na doświadczaną ze strony drugiej osoby przemoc psychiczną.
Może być	Nie	Tak Agresja konstruktywna = rozwój

konstruktywna	Przemoc zawsze jest destruktywna.	np. obrona konieczna – ratowanie życia swojego, rodziny przez zabicie lub okaleczenie przestępcy.
Może być skierowana ku sobie	Nie	Tak Autoagresja To pewne zaburzenie instynktu samozachowawczego, które wyraża się tendencją do samookaleczeń, samouszkodzeń zagrażających zdrowiu, a nawet życiu. Osoba z różnych przyczyn atakuje samą siebie, powoduje to oprócz fizycznych obrażeń, również i pogłębienie obecnych już psychicznych problemów.
Rodzaje/ Typy	Przemoc fizyczna, psychiczna, seksualna, ekonomiczna 1. Fizyczna: a) czynne nadużycie (bicie, szarpanie, popychanie, przypalanie papierosem, podstawianie nogi, bicie z użyciem narzędzi, szarpanie za włosy, ciągnięcie za uszy, i inne), b) zaniechanie bierne (nieudzielanie pomocy, brak reakcji na przemoc, słaba opieka zdrowotna, głodzenie i inne). 2. Psychiczna: a) czynne nadużycie (szantażowanie, krzyk, moobing, poniżanie, izolowanie, nadmierne krytykowanie, wymuszanie, manipulowanie i inne), b) zaniechanie bierne (nieokazywanie uczuć, ignorowanie, zaniechanie emocjonalne, zaniechanie materialne i inne). 3. Seksualna: a) czynne nadużycie (gwałt, molestowanie, czyny lubieżne, kazirodztwo, napaść, pedofilia itp.),	Agresja zamierzona – instrumentalna , Agresja zamierzona – celowa , Autoagresja 1. Agresja zamierzona – instrumentalna. Kiedy wyrządzona komuś <u>krzywda stanowi środek do osiągnięcia celu</u> i jest pośrednim kosztem jego uzyskania (rozglaszanie plotek o koleżance, aby wkraść się w czyjeś łaski, obśmiewanie lub bicie słabszego kolegi, aby dowartościować się, poczuć siłę, zyskać uznanie itp.). 2. Agresja zamierzona – celowa. Podjęcie czynności, których <u>celem wyrządzenie krzywdy osobie lub zniszczenie rzeczy</u> (porysowanie ławek, ścian, pobicie, ośmieszenie). 3. Autoagresja Osoba z różnych przyczyn atakuje samą siebie, powoduje to oprócz fizycznych obrażeń,

	<p>b) zaniechywanie bierne (rozmowy o seksie przy dziecku, prostytutka, zmuszanie do prostytutki itp.).</p> <p>4. Ekonomiczna:</p> <p>Wiąże się z uzależnieniem od środków jednej ze stron w małżeństwie. Mówimy o niej wtedy, kiedy partner wykorzystuje to uzależnienie do znęcania się psychicznego nad współmałżonkiem czy dziećmi;</p> <p>a) uniemożliwia dostęp do konta,</p> <p>b) wydziela i kontroluje każdą wydawaną złotówkę,</p> <p>c) ogranicza możliwości podjęcia pracy zarobkowej,</p> <p>d) obowiązuje zasada „coś za coś”: jeśli zrobisz to czego od ciebie oczekuję, to dostaniesz nagrodę - większą kwotę na utrzymanie rodziny albo nawet możliwość kupna czegoś dla siebie,</p> <p>e) celowe nie płacenie alimentów,</p> <p>f) zaciąganie bez wiedzy współmałżonka zobowiązań finansowych,</p> <p>g) przywłaszczanie środków przeznaczonych na utrzymanie rodziny.</p>	<p>również i pogłębienie obecnych już psychicznych problemów. Jest to zjawisko o złożonym charakterze. Samookaleczenie nie jest bowiem tylko samym okaleczeniem, lecz procesem, którego efektem są rany. Wyróżnić można zatem autoagresję bezpośrednią (bicie, samookaleczenie, samooskarżanie) oraz pośrednią (jednostka wymusza, prowokuje i poddaje się agresji innych).</p> <p>Jeżeli świadkiem zachowań agresywnych w rodzinie jest dziecko to wówczas mamy do czynienia z przemocą wobec niego!</p>
<p>Zapamiętaj!</p> <p>Nie każdy akt agresji jest przemocą ale każdy akt przemocy jest agresją.</p>		

Objawy obserwowane u osób dotkniętych przemocą

Objawy psychiczne (emocjonalne)

wzrost napięcia emocjonalnego, wzmożona czujność, niezdolność do rozluźnienia, brak żywej reakcji w sytuacjach emocjogennych, np. przy okazji skaleczenia czy bolesnego zabiegu medycznego; u dzieci często brak reakcji w sytuacjach, które u innych dzieci wywołują płacz; tłumiony płacz lub ciche popłakiwanie w ukryciu, niska samoocena, obniżone poczucie własnej wartości, poczucie odrzucenia, opuszczenia, wycofanie, skłonność do izolacji, chroniczny smutek, poczucie odrętwienia, depresja, wzrost natręctw, tików, zachowań kompulsywnych (powodują rozładowanie napięcia) np. porządkowanie swoich rzeczy;

sprawdzanie zapachów, unikanie niektórych pomieszczeń itp., zmienność nastroju (od euforii do rozpaczy), płaczliwość, słaba kontrola emocji, impulsywność; problemy w rozwoju poczucia własnej tożsamości.

Objawy fizyczne

sińce i obrzęki na twarzy, ramionach, klatce piersiowej, plecach, pod pachami, po wewnętrznej stronie ud i ramion; otarcia naskórka po wewnętrznych stronach kończyn, pod pachami, na żebrach, na plecach; krwawe pręgi i regularne przebarwienia skóry na plecach i pośladkach, (np. odbicie ręki lub przedmiotu) na nogach, stopach, dłoniach; krwawe plamy na bieliźnie; obrzęki na dłoniach i stopach; nietypowe ślady po oparzeniach, np. punktowe po gaszeniu papierosa na skórze; „oparzenia skarpetkowe” na stopach małego dziecka; rany cięte i klute, szczególnie w okolicach innych niż stopy i dłonie; blizny na ciele (szczególnie gdy jest ich wiele, blizny za uszami, na głowie, trwale ubytki włosów, jako wynik wrywania włosów ze skórą; widoczna trudność w chodzeniu lub siadaniu; zwiększona wrażliwość na dotyk (szczególnie ramion, pleców i pośladków); otwarte rany w nietypowych miejscach; nie leczone skaleczenia, zakażenia, infekcje; częste złamania kości; ospałość, apatia, brak koncentracji; reakcje regresyjne np. brak kontroli fizjologicznej u dziecka powyżej 4 roku życia (brudzenie bielizny, moczenie się, torsje); podkradanie rzeczy innym; reakcje kompulsywne np. ssanie palca, obgryzanie paznokci, reakcje niecelowe, kompulsywna masturbacja, obżarstwo; skargi na częste bóle głowy lub brzucha; konieczność częstego korzystania z ubikacji.

Objawy społeczne

nieufność wobec innych, niekomunikatywność; nieumiejętność nawiązywania kontaktu, podtrzymywania więzi, pozyskania przyjaciół; wrogość, wzrost irytacji w przypadku różnych trudności, niekontrolowane wybuchy złości; wyuczona bezradność, nieumiejętność radzenia sobie z codziennymi zadaniami np. z dyscyplinowaniem dziecka, załatwianiem spraw w urzędach, utrzymaniem pracy, spadek poczucia kompetencji.

Objawy typowe dla dzieci

bójki z innymi dziećmi, wzrost agresywności w sytuacjach niekontrolowanych np. w stosunku do rówieśników czy młodszych dzieci; zubożenie na karę; drażliwość, złośliwość, hałaśliwość w zabawach grupowych; brak dystansu wobec dorosłych oraz odrzucanie innych osób znaczących w otoczeniu np. dziadków, nauczycieli, sąsiadów; kurczowe trzymanie się rodzica, szczególnie w wypadku małego dziecka; uzależnienie od agresora; ucieczki z domu;

„bezinteresowne” niszczenie sprzętów i przedmiotów; krnąbrność, opór, negatywne nastawienie; nieposłuszeństwo dziecka wobec większości osób, które nie stanowią bezpośredniego zagrożenia.

Jeśli już mamy pewność, że zastana sytuacja nosi znamiona przemocy domowej, niezwykle istotne znaczenie dla przyszłej współpracy z osobą doświadczającą przemocy w rodzinie ma na tym etapie zrozumienie przez interwenta problemu, z jej punktu widzenia. Jeżeli prowadzącemu interwencję nie uda się zrozumieć sytuacji w taki sposób, w jaki postrzega ją osoba doznająca przemocy, to wszystkie strategie i procedury pomocy, które interwent zechce zastosować, mogą rozminąć się z celem i okazać się dla niej bezużyteczne. Podstawowymi umiejętnościami, które umożliwią zrozumienie sytuacji są: aktywne słuchanie, empatia, autentyczność i pozytywny stosunek. Jeżeli interwent posiada te umiejętności to istnieje duża szansa na to, że osoba doświadczająca przemocy zaufa mu i zechce współpracować.

Rozmowę z osobą, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, przeprowadza się w warunkach gwarantujących swobodę wypowiedzi i poszanowanie godności tej osoby oraz zapewniających jej bezpieczeństwo. Należy dokumentować wszelkie podejmowane działania. W przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa dokumenty te są przekazywane organom właściwym do prowadzenia określonego postępowania.

1.3 Etap 3: Zapewnienie bezpieczeństwa

Prowadzący interwencję przez cały czas trwania postępowania interwencyjnego musi dbać przede wszystkim o bezpieczeństwo osoby pokrzywdzonej. Celem podejmowanej interwencji jest bowiem powstrzymanie przemocy domowej i zapewnienie bezpieczeństwa osobie/rodzinie, wobec której stosowana jest przemoc. Bezpieczeństwo to definiujemy jako minimalizację fizycznych i psychicznych zagrożeń osoby pokrzywdzonej i innych osób.

Mimo, iż zapewnienie bezpieczeństwa określono jako trzeci etap postępowania, należy jednak pamiętać, że bezpieczeństwo jest głównym zagadnieniem w całym procesie interwencji.

Należy poinformować osobę/rodzinę, wobec której stosowana jest przemoc, iż kolejnym etapem będzie zorganizowanie z udziałem pokrzywdzonej spotkania ze specjalistami z Zespołu Interdyscyplinarnego, którego celem będzie opracowanie i wdrożenie we współpracy z nią kompleksowego planu pomocy. Większość ustaleń Zespołu dotyczących planu pomocy powinna być konsultowana z osobą doświadczającą przemocy w rodzinie.

Należy pamiętać, że działania interwencyjne wobec osób doświadczających przemocy w rodzinie jak i osób stosujących przemoc w rodzinie podejmowane są w oparciu o *procedurę „Niebieskie Karty”*. Niebieska Karta to ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty i ochrony zdrowia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie. (art. 9d ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Dz. U. z 2010 r., nr 125, poz. 842).

1.3.1 Działania interwencyjne podejmowane przez wszczynających procedurę *Niebieskie Karty*

Niezależnie od tego, czy wszczynającym procedurę „Niebieskie Karty” jest: **funkcjonariusz Policji, pracownik socjalny, pracownik ochrony zdrowia, pracownik oświaty, czy też przedstawiciel Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych**, zobowiązany jest on do postępowania zgodnie z treścią § 2 – § 7 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”(Dz. U. nr 209, poz. 1245), tzn.:

1. Wszczęcie procedury następuje przez wypełnienie formularza „Niebieska Karta - A” przez w/w przedstawicieli w obecności osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie.
2. W przypadku braku możliwości wypełnienia formularza „Niebieska Karta - A” z uwagi na nieobecność osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie lub ze względu na zagrożenie jej życia lub zdrowia, wypełnienie formularza „Niebieska Karta - A” następuje niezwłocznie po nawiązaniu

bezpośredniego kontaktu z tą osobą lub po ustaniu przyczyny uniemożliwiającej jej wypełnienie.

3. W przypadku gdy nawiązanie bezpośredniego kontaktu z osobą, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, jest niewykonalne, wypełnienie formularza „Niebieska Karta — A” następuje bez udziału tej osoby.
4. Wszczynający procedurę podejmuje działania interwencyjne mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie. Rozmawia z osobą, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie. Rozmowę przeprowadza się w warunkach zapewniających bezpieczeństwo, gwarantujących swobodę wypowiedzi oraz poszanowanie jej godności.
5. W przypadku podejrzenia stosowania przemocy w rodzinie wobec dziecka, czynności podejmowane i realizowane w ramach procedury, zwane dalej „działaniami”, przeprowadza się w obecności rodzica, opiekuna prawnego lub faktycznego.
6. Jeżeli osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie wobec dziecka, są rodzice, opiekunowie prawni lub faktyczni, działania z udziałem dziecka przeprowadza się w obecności pełnoletniej osoby najbliższej w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. — Kodeks Karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.), zwanej dalej „osobą najbliższą”.

Zgodnie z w/w art. K.K. przez **osobę najbliższą** należy rozumieć:

małżonka, wstępnych, (czyli ojca, matkę, dziadków, pradiadków itd.) zstępnych (tj. dzieci, wnuki, prawnuki itd.), rodzeństwo, powinowatych w tej samej linii lub stopniu, osobę pozostającą w stosunku przysposobienia oraz jej małżonka, a także osobę pozostającą we wspólnym pożyciu.

7. Działania z udziałem dziecka, co do którego istnieje podejrzenie, że jest dotknięte przemocą w rodzinie, zwłaszcza w sytuacji nieobecnych opiekunów prawnych lub faktycznych i innych osób najbliższych powinny być prowadzone w obecności psychologa.

8. Po wypełnieniu formularza „Niebieska Karta — A” osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, przekazuje się formularz „Niebieska Karta — B”.
9. Jeżeli osobą, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie jest dziecko, formularz „Niebieska Karta — B” przekazuje się rodzicowi, opiekunowi prawnemu lub faktycznemu albo osobie, która zgłosiła podejrzenie stosowania przemocy w rodzinie. Formularza „Niebieska Karta — B” nie przekazuje się osobie, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie (§ 6 ust. 3 i 4 Rozporządzenia).
10. Zgodnie z § 7. 1 w/w Rozporządzenia wypełniony formularz „Niebieska Karta — A” wszczynający procedurę przekazuje do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego niezwłocznie, w terminie nie później niż 7 dni od dnia wszczęcia procedury, zachowując jego kopię.

Należy pamiętać, że pewne działania podejmowane w ramach procedury „Niebieskie Karty” nie wymagają zgody osoby doświadczającej przemocy w rodzinie i będą realizowane niezależnie od jej woli, a zwłaszcza naruszenie o którym mowa w art. 207 K.K., ścigane z oskarżenia publicznego. Wycofanie skargi lub odmowa zeznań osoby pokrzywdzonej w tym przypadku nie jest podstawą do umorzenia postępowania, jeśli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniono przestępstwo.

1.4 Etap 4: Wspieranie

Osoba która doświadczyła przemocy w rodzinie zazwyczaj ma zaniżone poczucie własnej wartości, a co za tym idzie jej poczucie sprawstwa i możliwości samostanowienia jest zaburzone. Dlatego tak ważnym jest wsparcie, zrozumienie osoby dotkniętej przemocą i danie jej poczucia, że prowadzący interwencję jest osobą, której na niej zależy.

Poniższy schemat przedstawia uniwersalne etapy postępowania interwencyjnego.

Diagnozowanie:

Dalekosiężne, ciągle, dynamiczne, postępujące przez cały czas trwania kryzysu; określające obecne i przeszłe kryzysy sytuacyjne osoby w kategoriach: jej zdolności do radzenia sobie z trudnościami; stopnia zagrożenia, zdolności lub niezdolności do działania. Służy do wyrobienia poglądu na typ postępowania, jakie powinno być podjęte przez prowadzącego interwencję.

Pierwszy kontakt (wysłuchiwanie, rozmowa)



Wysłuchiwanie: Zajmowanie się osobą, obserwowanie, rozumienie i reagowanie z empatią, szczerością, szacunkiem, akceptacją, troską i bez osądzania.

1. **Zdefiniuj problem.** Rozpoznaj i zdefiniuj problem. Wykorzystaj aktywne słuchanie, z pytaniami otwartymi włącznie. Zwracaj uwagę zarówno na werbalne, jak i niewerbalne komunikaty osoby.
2. **Oceń zagrożenie.** Oceń powagę zagrożeń psychicznego i fizycznego bezpieczeństwa osoby w kategoriach niebezpieczeństwa dla życia i całkowitej utraty możliwości działania. Spróbuj na podstawie zachowania, wypowiedzi osoby dokonać oceny jej stanu psychicznego. Jeżeli osoba ta przejawia skłonności autodestrukcyjne konieczne uświadom jej, że istnieją alternatywne rozwiązania jej sytuacji i że będzie wspierana we wszystkich działaniach.
3. **Zapewnij wsparcie.** Przekonaj osobę, że jesteś osobą wspierającą. Przekaż (słowami, tonem głosu i językiem ciała) troskliwe, pozytywne, niezaborcze, nieosądzające, akceptujące, osobiste zaangażowanie w jej sprawę.

Działanie



Działanie: Zaangażowanie się w interwencję w sposób niedyrektywny, dyrektywny lub kooperatywny – w zależności od oceny stanu osoby i możliwości wykorzystania wsparcia środowiskowego.

4. **Rozważ możliwości.** Pomóż osobie w poszukiwaniu dostępnych jej w danej chwili wyborów. Pomóż w znalezieniu odpowiedniego wsparcia w danej sytuacji, wskaż sposoby radzenia sobie z trudnościami.
5. **Ułóż plan.** Po dokładnym zapoznaniu się z formularzem „Niebieska Karta – A” Przewodniczący wraz z Zespołem mogą zdecydować o utworzeniu dla danej osoby/rodziny Grupy Roboczej. Jeśli sprawa zostanie zakwalifikowana do rozpatrzenia na posiedzeniu Zespołu Interdyscyplinarnego, konieczne jest opracowanie planu pomocy. Plan taki opracowuje utworzona dla danej osoby/rodziny Grupa Robocza. Plan powinien być opracowany z udziałem osoby której on dotyczy i powinien być przez nią zaakceptowany.
6. Wczesne reagowanie i poszukiwanie rozwiązań może zwiększyć szanse na dobrą współpracę. **Podtrzymuj motywację osoby do działania.** Pomóż jej zaangażować się w zdecydowane, pozytywne działania, które może realistycznie sfinalizować.²

² Na podstawie podręcznika: Strategie Interwencji Kryzysowej, Richard K. James, Burl E. Gililand, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Wydawnictwo Edukacyjne parpamedia, Warszawa 2009, s. 51.

Kolejne rozdziały dokumentu precyzują działania jakie służby i instytucje, o których mowa w art. 9d ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie winny realizować wobec osób doświadczających przemocy w rodzinie oraz osób stosujących przemoc. Kierunki działań podejmowanych przez podmioty wskazane w w/w artykule ustawy w ramach procedury „Niebieskich Karty” wynikają ze specyfiki zadań przez nie realizowanych.

2. Gdy interwentem jest funkcjonariusz Policji

2.1 Działania interwencyjne podejmowane w ramach procedury *Niebieskie Karty* przez funkcjonariusza Policji

1. Zgodnie z § 13 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. nr 209, poz. 1245), w ramach procedury NK funkcjonariusz Policji:
 - a. udziela osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, niezbędnej pomocy, w tym udziela pierwszej pomocy;
 - b. organizuje niezwłocznie dostęp do pomocy medycznej, jeżeli wymaga tego stan zdrowia osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
 - c. podejmuje, w razie potrzeby, inne niezbędne czynności zapewniające ochronę życia, zdrowia i mienia osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie, włącznie z zastosowaniem na podstawie odrębnych przepisów w stosunku do osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, środków przymusu bezpośredniego i zatrzymania;
 - d. przeprowadza, o ile jest to możliwe, z osobą, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, rozmowę, w szczególności o odpowiedzialności karnej za znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą, inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności, nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny. Wzywa osobę, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, do zachowania zgodnego z prawem i zasadami współżycia społecznego;

- e. przeprowadza na miejscu zdarzenia, w przypadkach niecierpiących zwłoki, czynności operacyjne w niezbędnym zakresie, w granicach koniecznych do zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa;
- f. podejmuje działania mające na celu zapobieganie zagrożeniom mogącym występować w rodzinie, w szczególności składa systematyczne wizyty sprawdzające stan bezpieczeństwa osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, w zależności od potrzeb określonych przez zespół interdyscyplinarny lub grupę roboczą.

Każdy wszczynający procedurę „Niebieskie Karty” zobligowany jest do postępowania zgodnie z treścią § 2 – § 7 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. nr 209, poz. 1245). – patrz rozdział 1.3.1.

3. Gdy interwentem jest przedstawiciel jednostki organizacyjnej pomocy społecznej

Pracownik socjalny w momencie uzyskania zgłoszenia o wystąpieniu przemocy w rodzinie zobowiązany jest do udzielenia pomocy **bez względu na to, czy osoba/rodzina pokrzywdzona korzysta z usług ośrodka pomocy społecznej**. Każdorazowo pracownik zobowiązany jest zgłoszenie przyjąć i niezwłocznie udać się w środowisko w celu zdiagnozowania sytuacji rodziny. W/w działania realizowane są w oparciu o Art. 45 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r., nr 175, poz. 1362). Zgodnie z ust. 1 wskazanego artykułu *praca socjalna świadczona jest na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym*. Z kolei ust. 4 w/w artykułu stanowi, że **praca socjalna świadczona jest osobom i rodzinom bez względu na posiadany dochód**.

3.1. Działania wykonywane w ramach procedury „Niebieskie Karty” przez pracownika socjalnego jednostki organizacyjnej pomocy społecznej

Działania interwencyjne

W razie bezpośredniego zagrożenia życia i zdrowia osoby, co do której istnieje uzasadnione podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie pracownik socjalny jest zobowiązany:

1. Zgłosić na Policję lub do Prokuratury Rejonowej podejrzenie o popełnieniu przestępstwa względem osoby, co do której istnieje uzasadnione podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie.
2. Zorganizować niezwłocznie dostęp do pomocy medycznej, jeśli wymaga tego stan zdrowia osoby, co do której istnieje uzasadnione podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie.
3. Zapewnić schronienie i umieścić osobę/rodzinę (po wyczerpaniu możliwości zapewnienia schronienia przez najbliższą rodzinę, krewnych, znajomych) np. w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, ośrodku interwencji kryzysowej, ośrodku wsparcia, hostelu, schronisku, domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, in. ośrodku prowadzonym przez organizacje pozarządowe, kościół itp.
4. Może prowadzić rozmowy z osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, na temat konsekwencji stosowania przemocy w rodzinie oraz informuje te osoby o możliwościach podjęcia leczenia lub terapii i udziale w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Należy pamiętać, że w sytuacjach gdy sprawca jest agresywny i stwarza bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia i życia, a udający się na miejsce zdarzenia pracownik socjalny obawia się o bezpieczeństwo swoje i innych osób przebywających w miejscu zdarzenia – interwencję należy przeprowadzić z udziałem funkcjonariusza/y Policji.

Działania pomocowe pracownika socjalnego

W ramach procedury pracownik socjalny przeprowadza wywiad środowiskowy. Jeśli osoba, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, nie została jeszcze objęta procedurą „Niebieskie Karty”, niezwłocznie wypełnia wraz z nią formularz „Niebieska Karta – A”. Wypełniony formularz pracownik socjalny przekazuje Przewodniczącemu Zespołu Interdyscyplinarnego w terminie maksymalnie 7 dni od daty wszczęcia procedury, zachowując kopię przekazanego formularza. W dalszym etapie postępuje zgodnie z § 6 i § 7 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, tzn.:

- I. osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, przekazuje formularz „Niebieska Karta – B”.
- II. Jeżeli osobą, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, jest dziecko, formularz „Niebieska Karta – B” przekazuje rodzicowi, opiekunowi prawnemu lub faktycznemu albo osobie, która zgłosiła podejrzenie stosowania przemocy w rodzinie (§ 6 ust. 3 w/w Rozporządzenia).

Należy pamiętać również, że w ramach posiadanych kompetencji zgodnie z w/w Rozporządzeniem pracownik socjalny jednostki organizacyjnej pomocy społecznej:

1. Diagnozuje sytuację i potrzeby osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie.
2. Udziela kompleksowych informacji o:
 - a) możliwościach uzyskania pomocy, w szczególności psychologicznej, prawnej, socjalnej i pedagogicznej, oraz wsparcia, w tym o instytucjach i podmiotach świadczących specjalistyczną pomoc na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
 - b) formach pomocy dzieciom doznającym przemocy w rodzinie oraz o instytucjach i podmiotach świadczących tę pomoc,
 - c) możliwościach podjęcia dalszych działań mających na celu poprawę sytuacji osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie.
3. Zapewnia wsparcie psychologa i pedagoga dzieciom osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, w szkole lub innej placówce opiekuńczo-wychowawczej.

4. Jeśli wymaga tego sytuacja, OPS udziela pomocy finansowej lub rzeczowej osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie.
5. Pracownik socjalny informuje osobę/rodzinę, wobec której stosowana jest przemoc, że w celu podjęcia kompleksowych działań mających na celu udzielenie jej specjalistycznej pomocy w najbliższym czasie zostanie zwołane posiedzenie Zespołu Interdyscyplinarnego lub Grupy Roboczej.
6. Informuje osobę/rodzinę, wobec której stosowana jest przemoc, iż istnieje możliwość uzyskania pomocy w załatwianiu spraw w sądach, urzędach, instytucjach publicznych (np. pisanie pism urzędowych, złożenie zawiadomienia na Policję bądź do Prokuratury itp.).

4. Gdy interwentem jest pracownik oświaty

4.1. Działania podejmowane przez pracownika oświaty w ramach procedury „Niebieskie Karty”

1. W sytuacji wystąpienia przemyocy pracownik oświaty informuje dyrektora szkoły lub placówki o osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
2. Organizuje niezwłocznie dostęp do pomocy medycznej, jeżeli wymaga tego stan zdrowia osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
3. Jeżeli osobą dotkniętą przemocą w rodzinie jest dziecko z widocznymi na ciele śladami przemyocy fizycznej, pielęgniarka szkolna sporządza ich opis w karcie zdrowia dziecka;
4. Powiadamia rodziców, bądź opiekunów prawnych
5. Jeśli osoba, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, nie została jeszcze objęta procedurą „Niebieskie Karty”, przedstawiciel oświaty niezwłocznie wypełnia wraz z nią formularz „Niebieska Karta – A”. Wszczynający procedurę wypełniony formularz „Niebieskiej Karty – A” przekazuje Przewodniczącemu Zespołu Interdyscyplinarnego w terminie maksymalnie 7 dni od daty wszczęcia procedury;
6. Osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, przekazuje formularz „Niebieska Karta – B”;

7. Jeżeli osobą, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, jest dziecko, formularz „Niebieska Karta – B” przekazuje rodzicowi, opiekunowi prawnemu lub faktycznemu albo osobie, która zgłosiła podejrzenie stosowania przemocy w rodzinie (§ 6 ust. 3 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”);
8. Pracownik oświaty zgłasza na Policję lub do prokuratury rejonowej podejrzenie o popełnieniu przestępstwa względem osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
9. Może prowadzić rozmowy z osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, na temat konsekwencji stosowania przemocy w rodzinie oraz informuje te osoby o możliwościach podjęcia leczenia lub terapii i udziale w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie;
10. W przypadku gdy osobą, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie jest osoba małoletnia:
 - dyrektor szkoły lub placówki niezwłocznie przesyła zawiadomienie o sytuacji dziecka do Sądu Rejonowego (wydział rodzinny i nieletnich) i do właściwego miejscowo ośrodka pomocy społecznej;
 - pedagog szkolny lub wychowawca klasy sporządza diagnozę sytuacji i potrzeb dziecka i opracowuje na jej podstawie plan działania placówki oświaty w stosunku do dziecka, z uwzględnieniem sposobów zapewnienia mu bezpieczeństwa, form wsparcia, kontaktów z osobami i instytucjami wspierającymi (np. pracownik socjalny, psycholog). Udziela kompleksowych informacji rodzicowi, opiekunowi prawnemu, faktycznemu lub osobie najbliższej o możliwościach pomocy psychologicznej, prawnej, socjalnej i pedagogicznej oraz wsparcia rodzinie, w tym o formach pomocy dzieciom świadczonych przez instytucje i podmioty w zakresie specjalistycznej pomocy na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz o możliwości podjęcia dalszych działań mających na celu poprawę sytuacji dziecka i rodziny.

5. Gdy interwentem jest pracownik ochrony zdrowia

Przedstawicielem ochrony zdrowia uprawnionym do podejmowania działań interwencyjnych w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą jest osoba wykonująca zawód medyczny, w tym lekarz, pielęgniarka, położna i ratownik medyczny [(§ 14 ust. 3 *Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”* (Dz. U. nr 209, poz. 1245)].

5.1 Działania podejmowane przez pracownika ochrony zdrowia w ramach procedury *Niebieskie Karty*

1. Pracownik dokonuje wstępnej diagnozy sytuacji;
2. Udziela kompleksowych informacji o możliwościach uzyskania pomocy i wsparcia, w tym o uprawnieniu do uzyskania bezpłatnego zaświadczenia lekarskiego o ustaleniu przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie oraz o instytucjach i podmiotach świadczących specjalistyczną pomoc na rzecz osób doświadczających przemocy;
3. W sytuacji, gdy jest to osoba posiadająca niezbędne kwalifikacje – wykonuje badanie lekarskie w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z przemocą w rodzinie oraz wydaje bezpłatne zaświadczenie w tym przedmiocie (zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt. 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie). W sytuacji gdy pracownik ochrony zdrowia nie posiada odpowiednich kwalifikacji do w/w czynności, dokonuje wstępnej oceny sytuacji osoby zgłaszającej się. W przypadku wstępnej oceny sytuacji przez osobę nie posiadającą kwalifikacji do wykonania badania, diagnoza oznacza rozpoznanie na podstawie zebranych objawów i znanych ogólnych prawidłowości - złożonego stanu rzeczy, co pozwoli na wskazanie właściwego kierunku działań;
4. Wykonuje czynności związane z diagnostyką oraz koniecznością terapii pacjenta;
5. Zgłasza na Policję lub do Prokuratury Rejonowej podejrzenie o popełnieniu przestępstwa względem osoby, co do której istnieje uzasadnione podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;

6. Jeśli osoba, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, nie została jeszcze objęta procedurą „Niebieskie Karty”, niezwłocznie wypełnia wraz z nią formularz „Niebieska Karta – A”. Wszczynający procedurę wypełniony formularz „Niebieskiej Karty – A” przekazuje Przewodniczącemu Zespołu Interdyscyplinarnego w terminie maksymalnie 7 dni od daty wszczęcia procedury. Zachowując kopię przekazanego formularza, a w dalszym etapie postępuje zgodnie z § 6 i § 7 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, które zostały omówione w poprzednich rozdziałach;
7. Każdorazowo, w przypadku obecności na miejscu zdarzenia dziecka w wieku do lat 3, pracownik ochrony zdrowia w celu dokonania dokładnej oceny stanu zdrowia dziecka decyduje o przewiezieniu go do podmiotu leczniczego. W tym przypadku formularz „Niebieska Karta – A” wypełnia przedstawiciel podmiotu leczniczego, do którego dziecko zostało przewiezione;
8. Podobnie w przypadku gdy stan zdrowia małoletniej osoby, dotkniętej przemocą w rodzinie, wymaga przewiezienia jej do podmiotu leczniczego, formularz „Niebieska Karta – A” w części przeznaczonej dla ochrony zdrowia wypełnia przedstawiciel podmiotu leczniczego, do którego osoba ta została przewieziona. Pozostałe części formularza wypełnia wszczynający procedurę.

6. Gdy interwentem jest członek Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

6.1 Działania podejmowane w ramach procedury Niebieskie Karty przez przedstawiciela GKRPA

1. Diagnozuje sytuację i potrzeby osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie i uwzględniając istniejące okoliczności decyduje o kierunku podejmowanych działań;
2. Jeśli osoba, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, nie została jeszcze objęta procedurą „Niebieskie Karty”, niezwłocznie wypełnia wraz z nią

formularz „Niebieska Karta – A”. Członek GKRPA wypełnia formularz „Niebieskiej Karty – A” przekazuje Przewodniczącemu Zespołu Interdyscyplinarnego w terminie maksymalnie 7 dni od daty wszczęcia procedury. Zachowuje kopię przekazanego formularza, a w dalszym etapie postępuje zgodnie z § 6 i § 7 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”;

3. Organizuje niezwłocznie dostęp do pomocy medycznej, jeżeli wymaga tego stan zdrowia osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
4. Zgłasza na Policję lub do Prokuratury Rejonowej podejrzenie o popełnieniu przestępstwa względem osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
5. Udziela osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, kompleksowych informacji o możliwościach uzyskania pomocy, w szczególności psychologicznej, prawnej, socjalnej i pedagogicznej, oraz wsparcia, w tym o instytucjach i podmiotach świadczących specjalistyczną pomoc na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie, a także o formach pomocy dzieciom doznającym przemocy w rodzinie oraz o instytucjach i podmiotach świadczących tę pomoc, oraz o możliwościach podjęcia dalszych działań mających na celu poprawę sytuacji osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
6. Może prowadzić rozmowy z osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, na temat konsekwencji stosowania przemocy w rodzinie, oraz informuje te osoby o możliwościach podjęcia leczenia lub terapii i udziale w programach oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc.

7. Procedura odebrania dziecka z rodziny w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z wystąpieniem przemocy w rodzinie

7.1 Działania ze względu na udział dziecka

Zgodnie z § 5 ust. 1 *Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”* (Dz. U. nr 209, poz. 1245):

w przypadku podejrzenia stosowania przemocy w rodzinie wobec dziecka, czynności podejmowane i realizowane w ramach procedury przeprowadza się w obecności opiekuna prawnego lub faktycznego dziecka.

Jeśli jednak (zgodnie z § 5 w/w Rozporządzenia) wobec tych osób zachodzi podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie wobec dziecka, czynności podejmowane i realizowane w ramach procedury przeprowadza się w obecności pełnoletniej osoby najbliższej dziecka (dziadkowie, pełnoletnie rodzeństwo etc.).

Czynności podejmowane i realizowane w ramach procedury wobec dziecka, zwłaszcza w przypadku nieobecności opiekunów prawnych lub faktycznych i innych osób najbliższych przeprowadza się w obecności **psychologa** (zgodnie z § 5 ust. 3 w/w Rozporządzenia).

Interweniujący (zarówno pracownik socjalny, policjant, pracownik ochrony zdrowia oraz psycholog) dokonują wstępnej diagnozy sytuacji. W przypadku podejrzenia stosowania przemocy w rodzinie wobec dziecka, formularz „Niebieska Karta – B” – o którym mowa w poprzednich rozdziałach – przekazuje się opiekunowi prawnemu lub faktycznemu albo osobie, która zgłosiła podejrzenie stosowania przemocy w rodzinie. **Formularza nie przekazuje się osobie, co do której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie!** (§ 6 ust. 3 i 4 Rozporządzenia).

7.1.1. Działania Policjanta

Udział funkcjonariusza w czynności odebrania dziecka z rodziny odbywa się na wniosek pracownika socjalnego w oparciu o *Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie procedury postępowania przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie.*

Przed przystąpieniem do wykonania przez pracownika socjalnego czynności odebrania dziecka z rodziny w związku z bezpośrednim zagrożeniem życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie, (zgodnie z § 3 *Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych*

i Administracji z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie procedury postępowania przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie) funkcjonariusz Policji:

- 1) żąda okazania legitymacji przez pracownika socjalnego;
- 2) ustala tożsamość odbieranego dziecka, rodziców, opiekunów prawnych lub faktycznych, a w razie potrzeby - lekarza lub ratownika medycznego, lub pielęgniarki i innych uczestników postępowania, obecnych w miejscu wykonywania czynności;
- 3) zapoznaje się z wszystkimi informacjami dotyczącymi dziecka, będącymi w posiadaniu pracownika socjalnego.

W trakcie wykonywania przez pracownika socjalnego czynności, o której mowa powyżej zgodnie z § 4. 1 *Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie procedury postępowania przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie* funkcjonariusz Policji ma obowiązek:

1. Zapewnić bezpieczeństwo osobiste dziecku, pracownikowi socjalnemu i innym uczestnikom postępowania;
2. W razie potrzeby udzielić pierwszej pomocy i wezwać pogotowie ratunkowe;
3. Będąc na miejscu wykonywania przez pracownika socjalnego czynności odebrania dziecka z rodziny, na podstawie informacji i okoliczności faktycznych, ma obowiązek przedstawić swoje stanowisko co do zasadności jego odebrania.

Ponadto zgodnie z w/w Rozporządzeniem MSWiA Policjant wręcza rodzicom, opiekunom prawnym lub faktycznym dziecka pisemne pouczenie o prawie złożenia do właściwego miejscowo Sądu Opiekuńczego zażalenia na odebranie dziecka, jeżeli takiego pouczenia nie wręczył pracownik socjalny. W przypadku złożenia takiego zażalenia do jednostki organizacyjnej Policji (np. na ręce dokonującego w/w czynności), Policja niezwłocznie przekazuje zażalenie do właściwego miejscowo Sądu Opiekuńczego.

Zgodnie z § 5.1 w/w Rozporządzenia – na wniosek pracownika socjalnego policjant udziela niezbędnej pomocy przy umieszczaniu dziecka u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej. Funkcjonariusz zapewnia wówczas bezpieczeństwo osobiste dziecku, pracownikowi socjalnemu

i innym uczestnikom postępowania, a także ustala tożsamość osoby najbliższej, uprawnionego członka rodziny zastępczej lub uprawnionego pracownika placówki opiekuńczo-wychowawczej, w której umieszczone zostanie dziecko.

Z przeprowadzonych czynności sporządza notatkę urzędową a jej kopie przekazuje do Sądu Opiekuńczego oraz do właściwej jednostki organizacyjnej pomocy społecznej.

7.1.2. Działania pracownika socjalnego

W razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka lub podejrzenia występowania takiego zagrożenia w związku z przemocą w rodzinie, pracownik socjalny podejmuje działania interwencyjne – wzywa Policję oraz pogotowie ratunkowe.

W razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie (zgodnie z art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie) pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r.- Kodeks Karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.), w rodzinie zastępczej lub całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Realizując powyższą procedurę pracownik socjalny:

- Może zażądać od Policji udzielenia mu pomocy przy czynnościach związanych z przymusowym odebraniem dziecka;
- Przy odbieraniu dziecka pracownik socjalny powinien zachować szczególną ostrożność i uczynić wszystko, aby dobro dziecka nie zostało naruszone, a zwłaszcza aby nie doznało ono krzywdy fizycznej lub moralnej;
- Wręcza rodzicom, opiekunom prawnym lub faktycznym dziecka, pisemne pouczenie o prawie złożenia do właściwego miejscowo Sądu Opiekuńczego zażalenia na odebranie dziecka;
- W przypadku złożenia takiego zażalenia do jednostki organizacyjnej pomocy społecznej, ośrodek pomocy społecznej niezwłocznie przekazuje zażalenie do właściwego miejscowo Sądu Opiekuńczego;

- Niezwłocznie powiadamia Sąd Opiekuńczy, nie później jednak niż w ciągu 24 godzin o odebraniu dziecka z rodziny i umieszczeniu go u innej nie zamieszkującej wspólnie osoby najbliższej lub w całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej. Powiadomienie wysyła do wiadomości prokuratury rejonowej;
- Sporządza z przeprowadzonych czynności szczegółowy raport.

W procedurze interwencji w przypadku występowania przemocy domowej pracownik socjalny musi uwzględnić **stan zagrożenia, w tym:**

- a. stan zdrowia dziecka i opiekunów;
- b. stan sanitarno-higieniczny mieszkania;
- c. wiek dziecka (w przypadku dziecka poniżej 3 roku życia należy wezwać karetkę pogotowia, gdyż nie jesteśmy w stanie samodzielnie szczegółowo określić stanu jego zdrowia nie posiadając specjalistycznej wiedzy medycznej);
- d. kto sprawuje bezpośrednią opiekę nad dzieckiem i w jakim jest stanie (alkohol, środki psycho - aktywne).

Mając na uwadze **efektywność działań interwencyjnych** podejmowanych względem dzieci przez pracowników socjalnych, Gmina pracownikowi socjalnemu dokonującemu interwencji powinna zapewnić dostęp do:

- a. telefonu komórkowego;
- b. transportu (dla pracownika i dziecka);
- c. bieżących informacji dot. danych teleadresowych pracowników odpowiedzialnych za udzielenie informacji na temat wolnych miejsc w placówce, a także danych pracowników socjalnych dyżurujących poza godzinami pracy (jeżeli takowe dyżury są prowadzone);
- d. pomocy psychologicznej dla dziecka oraz interwenta, rodziców (po interwencji);
- e. informacji na temat miejsc gdzie poza rodziną można umieścić dziecko (ostateczność);
- f. wsparcia innych służb (Policji, placówki zdrowia).

Kroki postępowania pracownika socjalnego

- a. Pracownik socjalny powinien zgromadzić w miarę możliwości jak najwięcej przydatnych informacji na temat rodziny, tzn. czy korzysta ona ze świadczeń Ośrodka Pomocy

Spolecznej, jeśli tak z jakiego powodu i w jakiej formie pomoc ta jest świadczona, czy jest to pierwsza interwencja czy kolejna, czy członkowie rodziny mają przydzielony dozór Kuratora etc.;

- b. Jeśli pracownik socjalny uzna, że to możliwe (jest bezpiecznie, warunki sanitarno-higieniczne odpowiednie, jest osoba, która może czasowo sprawować opiekę) – może pozostawić dziecko w domu rodzinnym, jeżeli sprawca został odizolowany (musi być to dokładnie przemyślana przez interwenta decyzja);
- c. W przypadku gdy powyższe rozwiązanie nie jest możliwe – należy starać się zorganizować opiekę dziecku u rodziny, bliskich;
- d. Ostatecznie (po wyczerpaniu powyższych możliwości) należy umieścić dziecko w rodzinie zastępczej lub całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej, o czym nie później niż w ciągu 24 h od odebrania dziecka należy powiadomić właściwy Sąd Rodzinny.

Zabierając dziecko ze środowiska rodzinnego, należy pamiętać o:

- Jego niezbędnych dokumentach;
- Rzeczach pierwszej potrzeby – odzież, obuwiu dostosowanych do pory roku;
- Przedmiotach istotnych dla dziecka – ulubionej zabawce, przytulance, poduszce, kocyku (coś, co da mu namiastkę poczucia stabilizacji, zmniejszy odczuwany lęk);
- Żywności – sok, woda, coś do jedzenia, drobne słodycze;
- Książkach, zeszytach oraz innych przyborach szkolnych.

Inne wskazówki:

- Interweniować należy zawsze w grupie min. 2 osób;
- O interwencji należy zawiadomić odpowiednie służby: Policja, Sąd Rodzinny;

Pracownik dokonujący interwencji powinien:

- posiadać wiedzę o kompetencjach służb i godzinach ich pracy, a także informacje o wolnych miejscach w placówkach opiekuńczo-wychowawczych³;

³ Od 1 stycznia 2012 roku wojewoda prowadzi rejestr wolnych miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych i interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych. Jest to nowe

- pozyskać dokładne informacje na temat miejsca, gdzie może umieścić dziecko (sąsiedzi, krewni).

W ciągu dnia w godzinach pracy OPS obowiązek dowiezienia dziecka spoczywa na organach samorządu gminy lub powiatu, jako odpowiedzialnych za realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W razie niemożności wykonania procedury odebrania dziecka zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (np. z powodu nieobecności pracownika socjalnego lub pracownika ochrony zdrowia), Policjant zabezpiecza zdrowie i życie dziecka w sposób zgodny z ustawą o Policji (np. zatrzymuje osobę stwarzającą w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia dziecka) lub w sposób zgodny z ustawą o pomocy społecznej (np. w przypadku wymagającym natychmiastowego zapewnienia dziecku opieki umieszcza je w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub w rodzinie zastępczej).

7.1.3. Działania przedstawiciela ochrony zdrowia

Czynności wykonywane przez przedstawiciela ochrony zdrowia w ramach procedury odebrania dziecka:

1. Przed przystąpieniem pracownika socjalnego i funkcjonariusza Policji do czynności odebrania dziecka z rodziny pracownik ochrony zdrowia ma obowiązek ocenić stan zdrowia małoletniego;
2. Każdorazowo w przypadku obecności na miejscu zdarzenia dziecka w wieku do lat 3 pracownik ochrony zdrowia w celu dokonania dokładnej oceny stanu zdrowia dziecka

zadanie wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Rejestr ten uzupełniany jest na bieżąco. Służy on wszystkim instytucjom, które zajmują się pomocą rodzinie i dziecku, aby w sytuacji kryzysowej, gdy dziecko zostaje pozbawione częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej, można było zapewnić mu właściwą opiekę poprzez natychmiastowe umieszczenie w odpowiedniej całodobowej placówce opiekuńczo - wychowawczej. Zatem dane z rejestru mogą być wykorzystywane przez Sądy, Kuratorów Zawodowych, Policję, Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, Ośrodki Pomocy Społecznej. Jak informuje Wydział Polityki Społecznej ŚUW, obecnie w województwie świętokrzyskim brak jest regionalnych placówek opiekuńczo - terapeutycznych i interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych. Rejestr dostępny jest na stronie internetowej urzędu wojewódzkiego, w zakładce "Polityka społeczna" <http://www.kielce.uw.gov.pl/index.php?str=1285>

decyduje o jego przewiezieniu do podmiotu leczniczego. W tym przypadku formularz „Niebieska Karta – A” wypełnia przedstawiciel podmiotu leczniczego, do którego dziecko zostało przewiezione;

3. Stosowane zasady postępowania interwencyjnego powinny być jasne i stale weryfikowane, a osoby dokonujące interwencji powinny korzystać ze wsparcia superwizora.

Działania Zespołu Interdyscyplinarnego

<p>Przewodniczący zespołu interdyscyplinarnego po otrzymaniu formularza „Niebieska Karta - A” niezwłocznie, nie później niż w ciągu 3 dni od dnia jego otrzymania, przekazuje go członkom zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej.</p>	
<p>Działania członków zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej wobec osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Udzielenie wszelkiej pomocy, w ramach pełnienia obowiązków służbowych przez członków zespołu interdyscyplinarnego. lub grupy roboczej osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie. ▪ Zorganizowanie posiedzenia członków zespołu interdyscyplinarnego. lub grupy roboczej wraz z zaproszeniem na posiedzenie osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie. Niestawiennictwo tej osoby, nie wstrzymuje prac zespołu int. lub grupy roboczej. Na posiedzenie nie zaprasza się dziecka. ▪ Dokonanie podczas posiedzenia diagnozy sytuacji rodziny i wypełnienie wraz z osobą, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, formularza „NK – C”. Rozmowę z osobą, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, przeprowadza się w warunkach gwarantujących swobodę wypowiedzi i poszanowanie godności tej osoby oraz zapewniających jej bezpieczeństwo. ▪ Opracowanie i realizacja indywidualnego planu pomocy dla tej osoby, obejmującego ogół jej działań, oraz podmiotów realizujących zadania ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w celu poprawy sytuacji życiowej tej osoby oraz jej rodziny. Indywidualny plan pomocy może ulegać zmianom w zależności od potrzeb i sytuacji osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie. ▪ Monitorowanie sytuacji rodziny, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta zjawiskiem przemocy w rodzinie. 	<p>Działania członków zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej wobec osoby, co do której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zorganizowanie posiedzenia członków zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej wraz z osobą, co do której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, po uprzednim wezwaniu jej na to spotkanie przez przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego (wezwanie pisemne, z podpisem przewodniczącego). ▪ Dokonanie podczas posiedzenia diagnozy sytuacji rodziny. ▪ Przekazanie informacji o konsekwencjach popełnianych czynów. ▪ Motywacja do udziału w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. ▪ Przeprowadzanie rozmów pod kątem nadużywania alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych lub leków. Jeżeli osoba, co do której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, nadużywa alkoholu, członkowie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej kierują ją do gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych. ▪ Przekazywanie informacji o koniecznych do zrealizowania działaniach w celu zaprzestania stosowania przemocy w rodzinie. ▪ Wypełnienie wraz z tą osobą, formularza „NK – D”. Niestawienie się sprawcy przemocy na posiedzenie Zespołu nie wstrzymuje prac Zespołu. ▪ Spotkania z osobami, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie, oraz osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, nie mogą być organizowane w tym samym miejscu i czasie.

Zakończenie procedury

Prowadzenie procedury „Niebieskie Karty” jest obligatoryjne w stosunku do osoby, co do której istnieje uzasadnione podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie i nie wymaga zgody tej osoby. Należy dokumentować wszelkie podejmowane działania. **Procedurę należy zakończyć w przypadku ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy albo w wyniku rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań.** Decyzję o zakończeniu procedury podejmują członkowie zespołu interdyscyplinarnego (jeśli procedurę realizuje zespół interdyscyplinarny) albo członkowie grupy roboczej (jeśli procedurę realizuje grupa robocza). Przewodniczący zespołu interdyscyplinarnego podpisuje protokół sporządzony przez członków zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej, który zawiera dane dotyczące osób, wobec których realizowana była procedura, datę rozpoczęcia i zakończenia procedury, opis podjętych działań w ramach procedury oraz wskazanie przesłanki, w oparciu o którą zakończono procedurę. O zakończeniu procedury powiadamia się podmioty uczestniczące w procedurze. Jeżeli zajdzie podejrzenie, że osoba, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, dopuściła się po raz kolejny stosowania przemocy w rodzinie, a nie zostało to udokumentowane przez inne organy za pomocą formularza „NK – A”, wypełnia się formularz „NK – C” w zakresie niezbędnym do udokumentowania tego zdarzenia.

7.2 Działania Zespołu Interdyscyplinarnego i Grupy Roboczej względem osób doświadczających przemocy w rodzinie

Po dokładnym zapoznaniu się z Formularzem „A” Niebieskiej Karty członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego podejmują decyzję o rozpoczęciu działań na rzecz danej rodziny i potrzebie powołania dla niej Grupy Roboczej.

Na posiedzeniu członkowie Grupy Roboczej w obecności osoby doświadczającej przemocy w rodzinie dokonują analizy sytuacji rodziny i wypełniają formularz „Niebieska Karta – C”. Celem posiedzenia jest dokładne zdiagnozowanie sytuacji osoby i rodziny, uzgodnienie **kompleksowego planu pomocy**, mając na względzie poszanowanie praw i godność osoby, której posiedzenie dotyczy.

Wdrażając plan pomocy Grupa Robocza stale współpracuje z osobą/rodziną, dla której plan został opracowany i w sytuacji gdy okoliczności znacząco ulegają zmianie dokonuje modyfikacji/aktualizacji opracowanego planu.

Gdy istnieją okoliczności utrudniające stawienie się osoby w miejscu, w którym wyznaczono posiedzenie Grupy Roboczej (problem z dojazdem, pokryciem jego kosztów, zapewnieniem opieki nad dzieckiem, niepełnosprawność) w miarę możliwości należy dostosować miejsce

spotkania w taki sposób aby wezwanie osoby do udziału w posiedzeniu nie było uciążliwe (gdy osoba wyrazi zgodę i sprzyja ku temu warunki posiedzenie może odbyć się w domu poszkodowanej lub innym miejscu jak najbliżej miejsca zamieszkania osoby, pod warunkiem że zapewnia ono intymność, dyskrecję i brak udziału osób postronnych).

Jeżeli osoba, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, dopuściła się po raz kolejny stosowania przemocy w rodzinie w stosunku do osoby doświadczającej przemocy, która jest już objęta procedurą „Niebieskie Karty”, wypełnia się formularz „Niebieska Karta – A” wyłącznie w zakresie niezbędnym do udokumentowania nowego zdarzenia. Formularz ten należy przekazać w przewidzianym w Rozporządzeniu terminie do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego. Osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, przekazuje się ponownie formularz „Niebieska Karta – B”.

Grupa Robocza jest odpowiedzialna za **monitorowanie sytuacji** rodziny oraz wdrażany plan pomocy.

Zgodnie z § 18 pkt. 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”(Dz. U. nr 209, poz. 1245) zakończenie procedury następuje w przypadku:

1) ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy

albo

2) rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań.

Należy pamiętać, że zgodnie z art. 9b ust. 3 pkt. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie do zadań Grupy Roboczej należy monitorowanie sytuacji rodzin nie tylko dotkniętych przemocą ale również rodzin nią zagrożonych, należących do tzw. grup ryzyka.

Uwaga

Czasem zaprzestanie stosowania przemocy w rodzinie przez sprawcę może być trwającą właśnie fazą miesiąca miodowego. Dlatego zasadnym jest w sytuacji zakończenia procedury zatroszczenie się o dalsze monitorowanie sytuacji danej rodziny (jako rodziny z grupy szczególnego ryzyka). Zespół lub Grupa może zdecydować wówczas o wystąpieniu

z wnioskiem do OPS o monitorowanie sytuacji takich rodzin. Wówczas okresowym monitoringiem w ramach pracy socjalnej zajmowałoby się właściwi rejonowo pracownicy socjalni. W przypadku powzięcia przez pracownika socjalnego OPS uzasadnionego podejrzenia o ponownym akcie przemocy w danej rodzinie zobowiązany jest on wszcząć procedurę „Niebieskie Karty”.

Zakończenie procedury wymaga udokumentowania w formie protokołu podpisanego przez przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego, który powinien zawierać:

- dane dotyczące osób, wobec których realizowana była procedura;
- datę rozpoczęcia i zakończenia procedury;
- opis podjętych działań w ramach procedury.

O zakończeniu procedury powiadamia się podmioty uczestniczące w procedurze.

W sytuacji gdy osoba/rodzina doznająca przemocy w rodzinie lub stosująca przemoc w rodzinie zmienia miejsce zamieszkania (przenosi się do innej Gminy), a docelowe miejsce zamieszkania jest znane pracownikom OPS, wówczas w gestii OPS leży poinformowanie właściwego – ze względu na nowe miejsce zamieszkania tych osób – kierownika ośrodka pomocy społecznej o zamieszkujących na terenie gminy osobach, w stosunku do których zastosowano procedurę Niebieskie Karty.

7.3 Działania Zespołu podejmowane wobec sprawcy przemocy w rodzinie

7.3.1 Organizacja spotkania z udziałem sprawcy

Po przeprowadzeniu interwencji w związku z przemocą w rodzinie, na odrębne posiedzenie Grupy Roboczej Przewodniczący Zespołu wzywa sprawcę przemocy. Jeżeli istnieje taka możliwość, spotkanie Grupy Roboczej z udziałem sprawcy może odbyć się w pomieszczeniach Policji.

Należy wówczas pamiętać o przepisach prawnych związanych z ochroną danych osobowych i zadbać o to, aby osoby postronne nie zakłócały spotkania.

W obecności sprawcy przemocy Grupa Robocza wypełnia „Niebieską Kartę – D”, formularz dotyczący form stosowanej przemocy, nałogów, uzależnień sprawcy, przebytych terapiach uzależnień, postrzegania sytuacji rodzinnej przez sprawcę i wskazań do pracy z osobą stosującą przemoc. Niestawiennictwo sprawcy na posiedzenie nie wstrzymuje prac Grupy Roboczej.

W zależności od stopnia natężenia zjawiska przemocy w rodzinie należy ustalić częstotliwość wizyt monitorujących sytuację rodziny. Należy pamiętać, aby podejmowane działania przez członków Grupy Roboczej nie powielały się. Warto opracować harmonogram (grafik) wizyt monitorujących ze wskazaniem członków Grupy odpowiedzialnych za ich przeprowadzenie i terminów ich realizacji.

Sankcje stosowane wobec sprawcy przemocy na podstawie Art. 41a. (Kodeks Karny, Rozdział V: Środki karne)

§ 1. Sąd może orzec obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakaz kontaktowania się z określonymi osobami lub zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody Sądu w razie skazania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego oraz w razie skazania za umyślne przestępstwo z użyciem przemocy, w tym przemocy przeciwko osobie najbliższej; obowiązek lub zakaz może być połączony z obowiązkiem zgłaszania się do Policji lub innego wyznaczonego organu w określonych odstępach czasu.

§ 2. Sąd orzeka obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakaz kontaktowania się z określonymi osobami lub zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody Sądu w razie skazania na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego; obowiązek lub zakaz może być połączony z obowiązkiem zgłaszania się do Policji lub innego wyznaczonego organu w określonych odstępach czasu.

§ 3. Sąd może orzec obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakaz kontaktowania się z określonymi osobami lub zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody Sądu na zawsze w razie ponownego skazania sprawcy w warunkach określonych w § 2.

Ewaluacja działań własnych Zespołu

W ramach doskonalenia warsztatu pracy Zespołu zasadnym jest, aby jego członkowie korzystali z pomocy superwizora. Umożliwi to podniesienie efektywności pracy Zespołu/Grupy Roboczej, wyeliminowanie dotychczasowych błędów oraz zoptymalizowanie procedur postępowania. Podczas realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie Zespół będzie napotykał na różnego rodzaju problemy i bariery. Opór przed współpracą ze strony sprawcy i osób dotkniętych przemocą w rodzinie będą należeć do najczęstszych. Może to prowadzić do frustracji, poczucia braku możliwości działania, a w efekcie do wypalenia zawodowego specjalistów Zespołu, Grupy Roboczej.

W sytuacji braku możliwości skorzystania z pomocy superwizora warto zadbać o możliwość organizowania spotkań Zespołu służących weryfikacji stosowanych metod i form pracy. W pracy z osobami doświadczającymi przemocy w rodzinie przy okazji wypełniania różnego rodzaju formularzy można wprowadzić ankietę ewaluacyjną. Ważne aby ankietą była anonimowa, krótka, a pytania w niej zawarte sformułowane w sposób prosty, zrozumiały i nie ingerowały w sferę stricte osobistą „klienta”.

Sposób prowadzenia przez Zespół Interdyscyplinarny procedury Niebieskie Karty, formy pracy z osobą, rodziną doświadczającą przemocy oraz sprawcą przemocy, jak również powody zakończenia procedury staną się przedmiotem postępowania kontrolnego Wojewody Świętokrzyskiego (zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt. 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Dz. U. z 2010 r., nr 125, poz. 842).